

شفافیت مالکیت مؤثر شرکت‌های تجاری در حقوق ایران و آمریکا

فیروز سکوتی*
سید محمد اسدی نژاد**
اکبر ایمان پور***

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۱۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۱۹

چکیده

شفافیت مالکیت مؤثر شرکت‌های تجاری به مفهوم لزوم مشخص بودن هویت ذی‌نفعان شرکت‌های تجاری است. مسئله این است، با اینکه شرکت تجاری شخصیت حقوقی دارد، آیا مشخص بودن ذی‌نفعان آن لازم است؟ اقتصاددانان معتقدند که حریم خصوصی امن موجب کارایی اقتصادی خواهد شد، اما چنین کارکردی می‌تواند موجب سوءاستفاده از شخصیت حقوقی شرکت شود. قانون شفافیت شرکتی در حقوق آمریکا، شرکت‌های تجاری را ملزم می‌کند که مشخصات ذی‌نفعان شرکت را در اختیار دولت قرار دهند، اما این اطلاعات در اختیار عموم مردم قرار نمی‌گیرد. در این سیستم، با احترام به حریم خصوصی افراد، رازداری جایگزین محرمانگی شده است. قانون‌گذار ایرانی در لایحه جدید قانون تجارت با بی‌توجهی به حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها، اطلاعات مربوط به شرکت‌های تجاری را غیرمحرمانه اعلام کرده است. از سوی دیگر، در حقوق ایران عمده توجه قانون‌گذار در مبحث شفافیت شرکتی به ارکان مدیریتی و مؤسسان شرکت مربوط است و نه ذی‌نفع واقعی. نگارندگان این نوشتار با روش توصیفی-تحلیلی چنین استنباط می‌کنند که شفافیت شرکتی موجب می‌شود تا از فعالیت شرکت‌های کاغذی جلوگیری شده، افراد نتوانند از شخصیت حقوقی شرکت برای انجام فعالیت‌های غیرقانونی استفاده کنند.

کلیدواژه‌ها:

حریم خصوصی، شرکت پوسته، شرکت ناشناس، شفافیت شرکتی، مالکیت مؤثر.

* دانشجوی دکتری، دانشکده حقوق، دانشگاه گیلان، رشت، ایران (نویسنده مسئول).

firoozsokouti@gmail.com

** دانشیار، دانشکده حقوق، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

*** استادیار، دانشکده حقوق، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

Copyright: ©2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

وجود نفع مادی در افراد انگیزه‌ای می‌شود تا موجودیتی اعتباری به نام شرکت خلق کنند که به طور مستقل دارای اهلیت است.^۱ حقوق و تکالیف شرکت اصولاً مربوط به شخصیت حقوقی بوده، ارتباطی به ذی‌نفعان ندارد. چنین کارکردی موجب می‌شود که افراد با پنهان کردن هویت خویش، فعالیت‌های اقتصادی را در پوشش شرکت‌های تجاری انجام دهند. مزایای پنهان ماندن هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها و به تعبیر بهتر، حریم خصوصی امن در تجارت، قابل انکار نیست. امروزه تعاملات اقتصادی صرفاً تابع قیمت نیست و تمایلات شخصی افراد از قبیل نژاد، دین و قومیت، در مراودات تجاری بسیار تأثیرگذار است. حریم خصوصی امن و فعالیت افراد در قالب شرکت‌های تجاری موجب می‌شود که به جای تمایلات شخصی، صرفاً کیفیت کالا و خدمات ملاک انتخاب باشد.

پرسش این است که آیا باوجود شخصیت حقوقی مستقل شرکت تجاری، شناسایی ذی‌نفعان شرکت و افرادی که در ورای شخصیت حقوقی شرکت به فعالیت تجاری می‌پردازند، ضرورت دارد؟ اگر پاسخ به این سؤال مثبت باشد، وارد موضوع شفافیت مالکیت مؤثر شرکت‌های تجاری خواهیم شد؛ چراکه این اصطلاح به مفهوم لزوم دسترسی و ثبت اطلاعات مربوط به مالکان ذی‌نفع شرکت‌هاست.

هرچند شفافیت شرکتی یک تاکتیک کلیدی است که به حاکمیت مرتبط بوده، موجب ایجاد سیستم مالی باثبات و قابل اعتماد می‌شود،^۲ افشای هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها ما را با چالش نقض حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها مواجه می‌کند. آیا برای جلوگیری از سوءاستفاده احتمالی افراد از شخصیت حقوقی شرکت، باید از آثار مفید پنهان بودن هویت افراد در قبال شرکت تجاری چشم‌پوشی کرد و با آشکار کردن هویت آنان، حریم خصوصی صاحبان شرکت‌ها را نقض کرد؟ ظاهراً قانون‌گذار ایرانی در ماده ۵۰۸ لایحه جدید قانون تجارت (مصوب ۱۴۰۳/۱/۲۸) به این سؤال پاسخ مثبت داده و اطلاعات مربوط به اشخاص حقوقی را نزد مرجع ثبت شرکت‌ها غیرمحرمانه اعلام کرده است؛ اما در حقوق آمریکا، از موضعی متفاوت به موضوع پرداخته شده است. در سال ۲۰۲۱، در کشور آمریکا قانونی فدرال تحت عنوان

۱. صفایی، سید حسین و سید مرتضی قاسم‌زاده، **حقوق مدنی اشخاص و مجبورین**، تهران: انتشارات سمت، ۱۴۰۳، ص. ۱۶۸.

2. Bhimavarapu, Venkata Mrudula, and Shailesh, Rastogi, "Effects of Corporate Transparency: Literature Review and Research Agenda", *Empirical Economics Letters*, No. 20, 2021, p. 284.

قانون شفافیت شرکتی (CTA)^۱ به تصویب رسید که از سال ۲۰۲۴ لازم‌الاجرا شد. غایت نهایی تصویب این قانون، اشراف نسبت به هویت ذی‌نفعان شرکت‌هاست؛ اما فقط دولت است که از هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها آگاهی دارد و چنین اطلاعاتی در دسترس عموم قرار نمی‌گیرد. در واقع، کارکرد قانون شفافیت شرکتی در حقوق آمریکا چنین است که «رازداری» جایگزین «محرمانگی» شده و از این طریق حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها از تجاوز مصون مانده است؛ به این مفهوم که هرچند هویت ذی‌نفعان شرکت‌های تجاری برای سازمان‌های مجری قانون معلوم است، عموم مردم به این اطلاعات دسترسی ندارند.^۲

انتخاب مطالعه تطبیقی حقوق ایران و آمریکا درخصوص شفافیت مالکیت مؤثر شرکت‌های تجاری برای درک بهتر تفاوت‌های موجود صورت گرفته است. از تمایزات اساسی این دو سیستم حقوقی می‌توان به دامنه مالکیت مؤثر شرکت‌های تجاری و نیز حفاظت از اطلاعات حریم خصوصی اشاره داشت. درحالی‌که که افق دید قانون‌گذار ایرانی عمدتاً مربوط به ارکان مدیریتی شرکت‌هاست، در حقوق آمریکا کشف و ارائه اطلاعات ذی‌نفع واقعی شخصیت حقوقی مدنظر قرار دارد. ازسوی دیگر، برخلاف لایحه جدید قانون تجارت کشور ما که نسبت به لزوم احترام به حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها بی‌توجه است، این مهم در حقوق آمریکا با اهمیت بالاتری لحاظ شده است. هدف از این پژوهش تبیین آثار مثبت قواعد مربوط به شفافیت شرکتی در حقوق آمریکا و تطبیق موضوع با موضع قانون‌گذار ایرانی است تا از این طریق نواقص قانونی موجود در حقوق ایران شناسایی و راهکاری برای ترمیم آن ارائه شود. این نوشتار با روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای تدوین یافته است.

۱. شخصیت حقوقی شرکت‌ها؛ محرک اقتصادی یا پوشش سوءاستفاده؟

شخصیت حقوقی شرکت‌های تجاری به این مفهوم است که شرکت به تجویز قانون‌گذار و به صورت مستقل از اعضا، صلاحیت دارا شدن حق و تکلیف را دارد.^۳ از دیرباز عقیده اقتصاددانان بر این بوده است که حریم خصوصی امن موجب تجارت بهتر خواهد شد.^۴ حتی امروزه نیز بسیاری معتقدند تعاملات

1. "Corporate Transparency Act," H. R. 6395—1217.

https://www.fincen.gov/system/files/shared/Corporate_Transparency_Act.pdf.

2. Moon, William J., "Anonymous Companies", *Duke LJ*, No. 71, 2022, p. 1436.

۳. پاسبان، محمدرضا، *حقوق تجارت، اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری*، تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۴۰۲، ص. ۳۹.

4. Williams, Mary-Anne, "Privacy Management, The Law and Global Business Strategies: A Case for Privacy Driven Design", In *AAAI Spring Symposium: Social Semantic Web: Where Web 2.0 Meets Web 3.0*, 2009, p. 71.

اقتصادی صرفاً تابع کیفیت و قیمت کالا نیست و ممکن است گرایش‌های شخصی افراد بر نحوه تعاملات اقتصادی تأثیرگذار باشد.^۱ برخی بر این باورند که قالب‌های شرکتی برای پنهان کردن هویت افراد ذی‌نفع، این امکان را به اقلیت رانده‌شده از صحنه اجتماع می‌دهد که در تجارت، رقابت عادلانه‌ای داشته باشند؛ به گونه‌ای که به جای گرایش‌های جنسی، عقیدتی و سیاسی، صرفاً کیفیت کالا یا خدمات ملاک اصلی رقابت باشد.^۲ در این بخش، ابتدا آثار اقتصادی مثبت وجود شخصیت حقوقی شرکت بررسی شده، سپس به چگونگی سوءاستفاده افراد از شخصیت حقوقی و آثار منفی شرکت‌های کاغذی پرداخته خواهد شد.

۱.۱. شخصیت حقوقی شرکت به عنوان محرک اقتصادی

قالب شخصیت حقوقی شرکت، موجب پنهان ماندن هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها شده، از این طریق، بهترین فرصت برای انجام برخی فعالیت‌های مثبت ایجاد می‌شود. رقابت تجاری عادلانه و به دور از تعصبات شخصی، افزایش خطرپذیری در فعالیت‌های اقتصادی و اجرای طرح‌های مربوط به سیاست‌های حکومت، فقط برخی از مزایای فعالیت در ورای شخصیت حقوقی شرکت است.

۱.۱.۱. رقابت تجاری عادلانه و بدون تعصب شخصی

احترام به حریم خصوصی و پنهان ماندن هویت ذی‌نفعان شرکت‌های تجاری منافع اقتصادی مهمی را ایجاد خواهد کرد. امروزه بسیاری از تعاملات تجاری از عوامل شخصی همچون قومیت، مذهب، نژاد، و گرایش‌های سیاسی تأثیر می‌پذیرند. تحقیقات نشان می‌دهد که رابطه منفی معناداری میان قوم‌گرایی و تمایل به خرید کالاهای خارجی وجود دارد.^۳ در صورتی که در چنین جامعه متعصبی، افراد از غیربومی بودن ذی‌نفعان شرکت‌های تجاری آگاه شوند، تعاملات تجاری ایشان تحت تأثیر قرار خواهد گرفت؛ همچنین است در صورتی که در جوامع متعصب اسلامی، مردم از غیرمسلمان بودن ذی‌نفعان شرکت‌ها مطلع شوند.

حل و فصل چنین تعصباتی که ریشه در فرهنگ و عقاید جوامع دارد به آسانی میسر نیست. باورهای که در طول سالیان شکل گرفته‌اند به سختی منعطف خواهند شد. امروزه در کشوری همچون آمریکا نیز

1. Calo, Ryan, "Privacy and markets: a love story", *Notre Dame L. Rev.* No. 91, 2015, p. 649.

2. Moon. "Op.cit", p. 1465.

۳. لاریجانی، نرگس و همکاران، «بررسی رابطه بین قوم‌گرایی و تفکر جهانی مصرف‌کنندگان با تمایل به خرید محصولات خارجی از طریق تعدیل گرای قضاوت درباره محصولات داخلی»، *دومین کنفرانس مدیریت و اقتصاد در قرن ۲۱*، تهران، ۱۳۹۵، ص. ۹۱۲.

عقاید نژادپرستانه همچنان یکی از تمایلات رایج در بسیاری از افراد جامعه است که بر تعاملات تجاری و اقتصادی افراد تأثیرگذار است و حتی شروع جنبش عدالت نژادی از سال ۲۰۲۰ دستاورد سیاسی و حقوقی چندانی نداشته است.^۱ استفاده از قالب‌های شرکتی بهترین راهکار برای دور زدن تعصبات شخصی است. افراد با هر دین، نژاد، قومیت و با هر دیدگاه سیاسی می‌توانند با پنهان کردن اطلاعات شخصی خویش، در قالب شرکت‌های ناشناس فعالیت داشته باشند. چنین وضعیتی موجب می‌شود کیفیت کالا یا خدمات، مؤلفه اصلی رقابت باشد.

۱.۱.۲. افزایش خطرپذیری در فعالیت‌های اقتصادی

تشکیل شرکت برای پذیرش ریسک اقتصادی بسیار مفید است.^۲ قالب شرکت‌های ناشناس بهترین فرصت را برای سرمایه‌گذاران خطرپذیر فراهم می‌کند. این گروه از سرمایه‌گذاران افرادی‌اند که ریسک بالای سرمایه‌گذاری در شرکت‌های نوپا را که اغلب دانش‌بنیان‌اند، از منظر اقتصادی می‌پذیرند.^۳ سرمایه‌گذاری در چنین پروژه‌هایی از طریق شرکت‌های تجاری و پنهان بودن هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها این امکان را به‌وجود می‌آورد که در صورت شکست پروژه، اعتبار تجاری صاحبان سرمایه خدشه‌دار نشود.

۱.۱.۳. اجرای طرح‌های مربوط به سیاست‌های حکومتی

گاهی سیاست‌های کلی حاکمیت، اقتضای اجرای طرح‌هایی را دارد که با منافع شخصی یا عقاید برخی گروه‌ها همخوانی ندارد. ناشناس بودن هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها لازمه انجام چنین فعالیت‌هایی است. در جامعه کنونی ایران، سیاست‌های کلی در مورد انتقال آب از یک منطقه به منطقه‌ای دیگر بهترین مثال برای این کارایی شرکت‌های ناشناس است. پروژه‌های انتقال آب معمولاً با مخالفت مردمان محلی مواجه می‌شود. چنین مخالفت‌هایی در برخی موارد موجب درگیری‌های بسیار شدید نیز شده است؛ برای نمونه در سال ۱۳۹۵ در استان سیستان و بلوچستان به دلیل مخالفت مردم با پروژه انتقال آب از سبزکوه به بروجن، درگیری‌هایی به‌وجود آمد که موجب کشته و زخمی شدن ۳۱ نفر شد.^۴ واضح است که

1. Hamilton, Vivian E., "Reform, retrench, repeat: The campaign against critical race theory, through the lens of critical race theory", *Wm. & Mary J. Race Gender & Soc. Just.*, No. 28, 2021, p. 91.

2. Haward, Samuel., "Procedure at the Intersection of Law and Equity: Veil Piercing and the Seventh Amendment", *Notre Dame L. Rev.*, No. 98, 2022, p. 1799.

۳. سلطانی، محمد و نسیم گهرسودفرد، «سرمایه‌گذاری خطرپذیر و سهام ممتاز»، *فصلنامه بورس اوراق بهادار*، ش. ۳۷، ۱۳۹۶، ص. ۱۲۶.

۴. به نقل از سایت خبر آنلاین (<https://www.khabaronline.ir>)، کد خبر: ۵۵۸۲۳۹ تاریخ خبر: ۱۳۹۵/۴/۳۰ ساعت ۰۴:۵۲.

ناشناس بودن هویت ذی‌نفعان شرکت‌های پیمانکار مجری چنین طرح‌هایی، بسیار ضروری است. استفاده از قابلیت شرکت‌های ناشناس برای انجام فعالیت‌های خطرناک در آمریکا نیز مسبوق به سابقه است. در شرایطی که به دلیل ترس از فعالان ضد سقط جنین، هیچ شرکتی حاضر به مشارکت در توزیع داروی سقط جنین نبود، اولین دوره از داروهای سقط جنین در سال ۱۹۹۰ در آمریکا از سوی شرکت‌های ناشناس عرضه شد.^۱ باید توجه داشت که در آن زمان، نگرانی از مخالفان سقط جنین بسیار جدی بود؛ چراکه در جریان خشونت‌های ایجادشده از جانب این افراد، چندین پزشک که در فعالیت‌های سقط جنین مشارکت داشتند به قتل رسیدند.

۱.۲. شرکت‌های کاغذی

تحقق شرکت‌های کاغذی^۲ (پوسته) از مهم‌ترین مصادیق سوءاستفاده افراد از شخصیت حقوقی شرکت است که واجد آثار منفی بسیاری خواهد بود. در حقوق ایران، بند ۱۲ ماده نخست دستورالعمل اجرایی شناسایی و پیشگیری از تشکیل و فعالیت شرکت‌های صوری (مصوب ۱۴۰۳/۵/۲۷)، این شرکت را چنین تعریف می‌کند: «شخصیت حقوقی که مطابق با تشریفات قانونی به ثبت می‌رسد؛ به نحوی که در تمام یا بخشی از دوره فعالیت خود اقدام به فعالیت غیرواقعی یا کاغذی نظیر صدور و فروش صورت حساب‌های غیرواقعی یا واگذاری امتیازات یا در اختیار قرار دادن حساب‌های بانکی، فرارهای مالیاتی، پول‌شویی، قاچاق کالا و ارز، احتکار، گران‌فروشی، اخذ تسهیلات مالی یا ارزی، عام‌ایفای تعهدات یا مسئولیت‌های قانونی و یا سایر موارد به نفع خود و دیگران عمل می‌نماید».

۱.۲.۱. تمایز شرکت کاغذی از شرکت ناشناس^۳

برخی حقوق‌دانان معتقدند که ناشناس بودن هویت افراد، عنصری مهم برای فعالیت‌های غیرقانونی است.^۴ هرچند ناشناس بودن ذی‌نفعان، یکی از عناصر مهم شرکت‌های ناشناس و شرکت‌های کاغذی است، اما ضرورت دارد میان این دو مفهوم تفاوت قائل شویم؛ همان‌گونه که برخی از حقوق‌دانان غربی بیان داشته‌اند، عبارت «شرکت ناشناس» لزوماً حاوی بار معنایی منفی نیست. ۵. ناشناس ساختاری مجزا از

1. Moon. *Op.cit.*, p. 1426.

2. Shell Companies.

3. Anonymous Companies.

۴. طباطبایی حصار، نسرين و سروش صفی‌زاده، «شرکت‌های کاغذی و راهکارهای مقابله با آنها در پرتو آسیب‌شناسی نظام ثبت شرکت‌ها»، *مجله حقوقی دادگستری*، ش. ۸۷، ۱۴۰۲، ص. ۲۴۹.

5. Das, Ishita. "Shell Companies and Their Role in Corporate Restructuring", *Available at SSRN 2315455*, 2013, P. 2.

شرکت کاغذی و صوری دارد. همسان دانستن این دو مفهوم از آنجا ناشی شده که تمایزی میان شرکت و فعالیت آن صورت نگرفته و صرفاً به فعالیت‌های منفی این شرکت‌ها پرداخته شده است. برای یافتن تمایز این دو مفهوم باید ساختار عملی آنها بررسی شود. شرکت کاغذی یا همان شرکت پوسته، شرکتی است که عملاً فاقد ساختار مادی بوده، هیچ کسب‌وکار فعالی ندارد و صرفاً به‌شکلی صوری تشکیل شده است تا به‌عنوان پوسته و پوششی برای شرکت‌های دیگر باشد.^۱ در مقابل، شرکت ناشناس شرکتی است که هرچند عموم مردم از مشخصات مالکان شرکت بی‌اطلاع‌اند،^۲ این شرکت در عرصه تجارت به‌وجود آمده و عملاً دارای فعالیت اقتصادی است و صرفاً هویت ذی‌نفعان شرکت برای عموم مردم آشکار نیست. در حقوق آمریکا بین شرکت ناشناس و کاغذی تمییز قائل شده‌اند و معیار این تمییز نیز در ساختار مادی شرکت نمود یافته است. بخش H. R. 6395-1222 قانون شفافیت شرکتی، شامل مقرره‌هایی است که در صورت رعایت شدن، شرکت از الزامات مربوط به اطلاع‌رسانی ذی‌نفعان معاف خواهد شد. این موارد عبارت‌اند از: ۱- شرکت در آمریکا حضور فیزیکی داشته باشد. ۲- شرکت بیش از ۲۰ نفر را استخدام کند. ۳- درآمد سالانه شرکت بیش از ۵ میلیون دلار باشد.

۱.۲.۲. شرکت‌های کاغذی به‌عنوان پوشش سوءاستفاده

شرکت‌های کاغذی در ظاهر، نهادی قانونی و مستقل‌اند که برای جداسازی و پنهان کردن هویت مالکان واقعی خود استفاده می‌شوند.^۳ چنین کارکردی، امکان بالقوه انجام فعالیت‌های غیرقانونی را فراهم می‌آورد که فرار مالیاتی، دور زدن تحریم‌های بین‌المللی، پول‌شویی و فرار از مسئولیت‌های قراردادی، نمونه‌هایی از این فعالیت‌هاست.

۱.۲.۲.۱. امکان دور زدن تحریم‌های بین‌المللی

یکی دیگر از نتایج فعالیت در قالب شرکت تجاری و پنهان بودن هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها، امکان دور زدن تحریم‌های بین‌المللی است. نمونه بسیار مشهور بین‌المللی درمورد مدیریت پنهان شرکت، مربوط است به یک تبعه چینی ۶۷ ساله به نام لو ژوانگ.^۴ در سال ۲۰۰۹، یک هواپیمای روسی که در مسیر پرواز از کره شمالی به ایران جهت سوخت‌گیری در بانکوک فرود می‌آید. طبق اطلاعات بارنامه،

1. O'Leary, Brendan. "The Corporate Transparency Act: A step toward broken shells", *J. Legis*, No. 47, 2021, p. 136.

2. Moon, "Op.cit", p. 1426.

3. Jancsics, D., **Shell companies and government corruption**. In *Global encyclopedia of public administration, public policy, and governance*, 2018, p.1.

4. <https://www.icij.org/investigations/offshore/geoffrey-taylor/>

هواپیما حامل تجهیزات یدکی حفاری نفت بوده است؛ اما در بازرسی از هواپیما، مواد منفجره‌ای به میزان ۳۰ تن کشف می‌شود. با توجه به اینکه هر دو کشور ایران و کره شمالی از سوی سازمان ملل متحد تحریم شده‌اند، لذا تلاش‌ها برای شناسایی عاملان این مبادله آغاز، و معلوم می‌شود که هواپیما از سوی شرکت SP Trading اجاره شده که تنها مدیر آن فردی است که با نام لو ژوانگ ثبت شده است. جالب اینکه کاشف به عمل می‌آید که وی به عنوان یک آشپز در رستورانی مشغول به کار بوده و کاملاً از موضوع بی اطلاع است. او صرفاً اقدام به امضای اوراق مدیریتی شرکت کرده بود.^۱

۱.۲.۲.۲ پولشویی

شرکت‌های پوخته، بخش جدایی‌ناپذیر از فرایند پول‌شویی‌اند؛ چراکه افتتاح حساب از طریق این شرکت‌ها فرایند شناسایی مالک ذی‌نفع را بسیار دشوار می‌سازد.^۲ برای نمونه، یکی از مشهورترین پرونده‌های دادگاه‌های آمریکا درخصوص پول‌شویی از طریق شرکت‌های پوخته، مربوط به پسر رئیس‌جمهور گینه است که در ایالت کالیفرنیا با استفاده از چندین شرکت ناشناس پوخته، مبلغ ۳۵ میلیون دلار پول‌شویی کرده است.^۳

۱.۲.۲.۳ فرار مالیاتی

روش استفاده از شرکت‌های کاغذی برای فرار مالیاتی این گونه است که زنجیره‌ای از شرکت‌هایی که هویت ذی‌نفعان آنها ناشناس است در حوزه‌های قضایی کشورهای مختلف تشکیل می‌شوند.^۴ گسترش لایحه‌های مختلف شرکت در حوزه‌های قضایی متفاوت امکان ناشناس بودن را فراهم می‌کند؛ چراکه کشورهای مختلف از سیاست‌های یکسانی درخصوص شفافیت پیروی نمی‌کنند و وجود برخی از لایحه‌های شرکت در کشورهایی که نسبت به شفافیت شرکتی بی‌توجه‌اند، امکان انتقال دارایی به این شعبات و فرار مالیاتی را تسهیل می‌کند.

۱. هرچند لو ژوانگ به دلیل ارائه اطلاعات نادرست در نیوزلند مجرم شناخته شد، اما به دلیل عدم مداخله در اعمال مجرمانه بسیار زود آزاد شد:

"<https://www.icij.org/investigations/offshore/geoffrey-taylor/...>".

2. Tiwari, Milind, Adrian Gepp, and Kuldeep Kumar, "Using Data Analytics to Distinguish Legitimate and Illegitimate Shell Companies," *Journal of Economic Criminology*, Vol. 7, 2025, p. 100123. P: 1.

3. Congress, U. S., "Senate hearings", *Committee on Finance, Tariff Act of*, No. 5, 1929 : <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CRECB-1929-pt5-v70/pdf/GPO-CRECB-1929-pt5-v70-4-1.pdf>

4. Pacini, Carl, and Nate Wadlinger, "How shell entities and lack of ownership transparency facilitate tax evasion and modern policy responses to these problems", *Marq. L. Rev.*, No. 102, 2018, p. 129.

۲. رویکردهای نظارتی در حقوق آمریکا و ایران

سوءاستفاده افراد از شخصیت حقوقی شرکت برای انجام فعالیت‌های غیرقانونی و ظهور شرکت‌های کاغذی و پوسته، قانون‌گذاران ایرانی و آمریکایی را بر آن داشته است تا با رصد اطلاعات هویتی مالکان ذی‌نفع شرکت‌ها، در مقام محدود نمودن دامنهٔ چنین فعالیت‌هایی باشند. اما رویکرد قانون‌گذاران ایران و آمریکا درخصوص دامنهٔ شفافیت کاملاً متفاوت است.

۲.۱. قانون شفافیت شرکتی در حقوق آمریکا

اولین توجه جدی به آثار منفی حفاظت مطلق از هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها و لزوم تحقق شفافیت شرکتی، مربوط به آوریل سال ۲۰۱۶ است. در این سال از یک منبع ناشناس تعداد ۱۲ میلیون سند محرمانه که قدمت آنها به اوایل سال ۱۹۷۰ بازمی‌گشت از شرکت پانامایی Massack Fonesca درز کرد که بعدها به اسناد پاناما معروف شد.^۱ مفاد اسناد حاکی از این بود که بسیاری از ثروتمندان و سیاستمداران همچون پوتین و پادشاهان سعودی و کسانی که در فعالیت‌های غیرقانونی مانند پول‌شویی و مواد مخدر فعالیت دارند، از قالب شرکت‌های پوسته برای محافظت از دارایی‌های مشکوک استفاده می‌کنند.^۲

اسناد پاناما سوءاستفاده برخی افراد از منطقهٔ امن حریم خصوصی و لزوم مداخلهٔ دولت را آشکار ساخت. در همین راستا، اتحادیهٔ اروپا و نیز کشورهای آسیای شرقی قوانین مختلفی در خصوص لزوم شفافیت ارائه کردند. اما نمی‌توان منکر شد که هنوز ارادهٔ مطلق بین‌المللی برای شفافیت مالکیت مؤثر وجود ندارد و به‌دلیل کارشکنی برخی سیاستمداران، شفافیت به‌کندی پیش می‌رود.^۳ قانون شفافیت شرکتی در حقوق آمریکا به‌عنوان بخشی از قانون مجوز دفاع ملی در دسامبر سال ۲۰۲۰ از سوی کنگره تصویب شد.^۴ در این سال با تصویب قانون شفافیت شرکتی (CTL)، شرکت‌ها به ارائهٔ اطلاعات مربوط به ذی‌نفعان به دولت ملزم شدند.

۲.۱.۱. الزامات گزارش‌دهی شرکت‌ها

بخش ۶۳۹۵-۱۲۱۸ قانون شفافیت شرکتی که مربوط به الزامات گزارش اطلاعات مالکیت ذی‌نفع است، مقرر می‌دارد که هرگاه فردی درخواست تشکیل یک شرکت تجاری و یا فعالیت شرکت خارجی در

1. Zaidi, Syed Haider Ali, et al., "Panama Papers and the dilemma of global financial transparency", *International Journal of Modern Research in Management* 1, No. 2, 2017, p. 18.

2. Weisbord, Reid K., "A catharsis for US trust law: American reflections on the Panama papers", *Colum. L. Rev. Online*, No. 116, 2016, p. 93.

3. Sorger, Andreas-Johann. "Breaking the trust: the case for regulating anonymous shell companies", PhD diss., University of St Andrews, 2020. P: 26.

4. Pub. L. No. 116-283, 134 Stat. 3388, 2021.

ایالات متحده آمریکا را ثبت کند، باید نام قانونی، تاریخ تولد، آدرس فعلی و نیز شماره شناسایی کارت ملی یا گذرنامه به همراه تصویر مدرک شناسایی درخواست‌کننده از سوی نهاد گزارش‌دهنده به شبکه مقابله با جرایم مالی ارائه شود. شبکه مقابله با جرایم مالی موظف است اطلاعات ارائه‌شده از سوی نهاد گزارش‌دهنده را به مدت پنج سال پس از خاتمه فعالیت شرکت نگهداری کند؛ این اطلاعات محرمانه است و قابل انتشار نخواهد بود.^۱

۲.۱.۲. شرایط معافیت از قانون

در حقوق آمریکا، دامنه قانون شفافیت شرکتی، مربوط به شرکت‌های خصوصی و کوچک است. بخش H. R. 6395-1222 این قانون مقرر می‌دارد: شرکت‌هایی که بیش از ۲۰ نفر را استخدام کنند یا درآمد سالانه شرکت بیش از ۵ میلیون دلار باشد، از الزامات این قانون معاف خواهند بود. در واقع در حقوق این کشور، شرکت‌های بورسی تابع قوانین سخت‌گیرانه‌ای تحت عنوان قانون بورس و اوراق بهادار ۱۹۳۴^۲ هستند. براساس ماده 13D و 13G این قانون، افشای اطلاعات اشخاص و نهادهایی که بیش از ۵ درصد از سهام یک شرکت بورسی را در اختیار داشته باشند، الزامی است.^۳ به‌منظور محدود کردن شمول قانون به شرکت‌های کوچک، بخش ۶۳۹۵-۱۲۲۰ همین قانون مقرر کرده است که شرکت‌های سهامی عام، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بزرگ که تابع قوانین خاصی‌اند، از شمول قانون شفافیت شرکتی خارج‌اند. از سوی دیگر، برای شرکت‌های راکد (غیرفعال) شرایطی در نظر گرفته شده است که این شرکت‌ها را از الزامات گزارش‌دهی معاف می‌کند. به‌موجب بخش ۶۳۹۵-۱۲۲۳ قانون یادشده، اگر شرکتی که غیرفعال و فاقد هرگونه دارایی است، سابقاً به مدت بیش از یک سال فعالیت داشته، اما در وضعیت فعلی به هیچ فعالیت تجاری مشغول نباشد و به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم متعلق به افراد خارجی نباشد، مشروط به اینکه در یک سال آخر فعالیت شرکت، تغییری در مالکیت آن به‌وجود نیامده و جوهی بیش از هزار دلار را کسب نکرده باشد، از الزامات گزارش‌دهی معاف خواهد بود.

۲.۱.۳. ضمانت اجرای عدم شفافیت

ضمانت اجرای تخلف از الزامات گزارش‌دهی شرکت‌ها، در بخش ۶۳۹۵-۱۲۳۴ قانون مذکور درج شده و مجازات‌های تعیین‌شده نیز بسیار سنگین است. ارائه آگاهانه اطلاعات نادرست یا ناقص،

۱. بخش ۶۳۹۵-۱۲۲۷ قانون شفافیت شرکتی.

2. Securities Exchange Act of 1934.

3. Securities Exchange Act of 1934, 15 U.S.C. § 78m(d), Securities Exchange Act of 1934, 15 U.S.C. § 78m(g).

دست‌کاری اطلاعات و نیز عدم به‌روزرسانی اطلاعات، موجب جریمه مدنی روزانه ۵۰۰ دلار (تا زمان تکمیل و یا تصحیح اطلاعات) و نیز جزای نقدی تا سقف ده هزار دلار و تا دو سال زندان خواهد بود. چالش به‌وجود آمده درخصوص مسئولیت پرداخت جریمه مدنی و جزای نقدی این است که آیا ذی‌نفع شرکت ملزم به پرداخت این مبالغ خواهد بود یا خود شرکت؟ در رویه قضایی، برخی قضات آمریکایی، ذی‌نفعان شرکت‌ها را مسئول پرداخت این جریمه‌ها می‌دانند و مبنای استدلال آنان چنین است که هرچند قانون‌گذار در قانون شفافیت شرکتی، اشخاص حقوقی داخل و خارجی را تعریف می‌کند، اما در بخش مجازات‌ها، از چنین عباراتی استفاده نمی‌کند؛ افزون‌بر این، تعیین مجازات حبس نیز بیانگر این است که عبارات قانون می‌تواند صرفاً بر افراد ذی‌نفع تفسیر شود و نه نهادهای گزارش‌دهنده.^۱

۲.۲. شفافیت شرکتی در حقوق ایران

تاکنون در حقوق ایران قانون‌گذار موضع صریحی در این خصوص ارائه نکرده است، اما از برخی مواد، همچون ماده ۵۰۸ لایحه جدید قانون تجارت مصوب ۱۴۰۳، می‌توان استنباط نمود که این مهم اخیراً و به‌صورت کاملاً سطحی مورد توجه قانون‌گذار قرار گرفته است. برخلاف قانون تجارت و نیز قانون ثبت شرکت‌ها که درخصوص شرکت‌های غیربورسی در باب افشای عمومی اطلاعات مربوط به مالکیت شرکت‌ها الزامی ایجاد نکرده‌اند، دستورالعمل اجرایی افشای اطلاعات شرکت‌های ثبت‌شده نزد سازمان بورس و اوراق بهادار (مصوب ۱۳۸۶/۵/۳ هیئت‌مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار) به این مهم پرداخته است. به‌موجب بند «ج» ماده ۱۳ این دستورالعمل، در صورتی که تغییرات عمده‌ای در ساختار مالکیت ناشر ایجاد شود، به‌گونه‌ای که کنترل شرکت تغییر یابد یا این تغییر موجب ادغام، تحصیل یا ترکیب مالکیت گردد، ناشر مکلف به افشای فوری این اطلاعات است.

۳. ذی‌نفعان شرکت؛ رویکرد متفاوت در حقوق ایران و آمریکا

در حقوق آمریکا، عملکرد قانون شفافیت شرکتی این‌گونه است که شرکت‌ها را ملزم می‌کند هویت ذی‌نفعان خود را به fincen^۲ اعلام کنند؛^۳ اما اطلاعات ذی‌نفعان محرمانه محسوب می‌شود و در اختیار

1. Nat'l Small Bus. United v. Yellen, 721 F.Supp. 3d 1260, 1269 (N.D. Ala. 2024).

2. Financial Crimes Enforcement Network.

3. O'Leary, Brendan. "The Corporate Transparency Act: A step toward broken shells", *J. Legis*, No. 47, 2021, p. 138.

عموم قرار نمی‌گیرد.^۱ در حقوق این کشور، مالک ذی‌نفع، فرد یا افرادی حقیقی است که به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم و از طریق هرگونه قرارداد، تفاهم، رابطه و غیره، بر شرکت کنترل اساسی دارد؛ یا ۲۵ درصد از سهام شرکت تحت مالکیت یا کنترل او باشد؛ در این صورت، کنترل شرکت می‌تواند در قالب مدیریت شرکت یا نمایندگی از شخص ثالث صورت پذیرد.^۲

در حقوق ایران، ماده ۵۰۸ لایحه جدید قانون تجارت مصوب ۲۸ فروردین ۱۴۰۳ مقرر می‌دارد که اطلاعات مربوط به اشخاص حقوقی نزد مرجع ثبت، غیرمحرمانه محسوب می‌شود و براین اساس، مرجع ثبت شرکت‌ها مکلف شده است که این اطلاعات را به‌صورت الکترونیکی در دسترس عموم قرار دهد. به‌موجب مواد ۵۱۴ و ۵۱۵ لایحه یادشده، این اطلاعات مربوط است به شخص حقوقی، هویت مؤسسان و نیز تعیین مالک آورده‌های غیرنقدی. چنین رویکردی از این نظر که امکان دسترسی به بخش بزرگی از اطلاعات مربوط به شرکت‌های تجاری را برای عموم فراهم می‌سازد، بسیار کاربردی خواهد بود. باوجوداین، رویکرد قانون‌گذار از دو جهت دارای ایراد اساسی است: اول اینکه هیچ توجهی به امکان نقض حریم خصوصی صاحبان شرکت‌ها نکرده و این درحالی است که دسترسی گسترده عموم به اطلاعات مالکان ذی‌نفع شرکت‌ها ممکن است آنان را تحت فشار قرار دهد و به‌مانند شمشیری عمل نماید که حسن نیت موجود در ورای شفافیت شرکتی را قطع کند.^۳ چالش دیگری که در حقوق ایران وجود دارد این مهم است که هرچند ماده ۵۶۱ لایحه پیش‌گفته، سمت مدیریت را قائم به شخص اعلام کرده است تا از این طریق امکان سوءاستفاده از سمت مدیریت را با کاربرد قالب‌هایی همچون وکالت یا نمایندگی محدود نماید، اما الزامات مربوط به شفافیت صرفاً درخصوص ارکان مدیریتی و مؤسسان شرکت‌ها است و قانون‌گذار توجهی به مفهوم ذی‌نفع واقعی (به مفهوم فردی حقیقی که حتی به شکل غیرمستقیم و از طریق نمایندگی یا وکالت بر شرکت کنترل قابل توجهی داشته باشد) نداشته است.

همان‌گونه که پیش‌تر بیان شد، در حقوق آمریکا، منظور از مالکان ذی‌نفع، فرد یا افراد حقیقی‌اند. فی‌الواقع در حقوق این کشور، اگر یکی از مؤسسان شرکت، شخص حقوقی باشد، سلسله شفافیت‌سازی باید تا آنجا گسترش یابد تا به یک فرد حقیقی منتهی شود. این درحالی است که در حقوق ایران، مستنبط

۱. بخش ۱۲۲۷-۶۳۹۵ قانون شفافیت شرکتی.

۲. بخش ۱۲۱۸-۶۳۹۵ قانون شفافیت شرکتی.

3. Lakhani, Avnita, "Imposing Company Ownership Transparency Requirements: Opportunities for Effective Governance of Equity Capital Markets or Constraints on Corporate Performance", *Chi.-Kent J. Int'l & Comp. L.*, No. 16, 2016, p. 130.

از تبصره ۲ ماده ۵۱۵ لایحه یادشده، شخص حقوقی نیز می‌تواند مؤسس شرکت باشد و در چنین وضعیتی، صرف اعلام مشخصات مربوط به شخص حقوقی برای ثبت شرکت کفایت خواهد کرد. در واقع، از آنجا که قانون‌گذار در ماده ۵۰۳ این لایحه، اشخاص حقوق خصوصی ثبت‌نشده در ایران را تابع قانون کشوری اعلام کرده که در آنجا به ثبت رسیده‌اند، این امکان فراهم است که شرکت‌های ناشناس پوسترهای که در خارج از کشور به ثبت رسیده‌اند، به عنوان مؤسس در داخل کشور اقدام به تأسیس شرکتی کنند که هویت ذی‌نفعان واقعی آنها عملاً ناشناس باشد.

۴. تعارض حریم خصوصی امن و شفافیت شرکتی

یکی از مهم‌ترین مباحثی که در باب شفافیت شرکتی مورد توجه قرار می‌گیرد، تعارض آن با احترام به حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌هاست. اهمیت موضوع آن‌چنان زیاد است که برخی معتقدند بزرگ‌ترین هزینه شفافیت شرکتی، نقض حریم خصوصی صاحبان شرکت‌ها است.^۱ از یک سو، مقابله با فعالیت‌های غیرقانونی در کالبد اعتباری شرکت، مستلزم دسترسی به اطلاعات مربوط به مالکان ذی‌نفع است و از سوی دیگر، احترام به حریم خصوصی ذی‌نفعان، امری ضروری است. سؤال این است که چنین تعارضی چگونه قابل حل خواهد بود؟

۴.۱. نظریه فقدان تعارض

برخی حقوق‌دانان معتقدند که اساساً تعارضی میان احترام به حریم خصوصی و شفافیت شرکتی وجود ندارد؛ چرا که شفافیت شرکتی صرفاً اطلاعات مربوط به مالکیت را افشا می‌کند و موضوع مالکیت نیز یک امر عمومی است؛ اما جنبه‌های حساس‌تر مانند گرایش مذهبی، جنسی و سیاسی فرد از طریق احترام به حریم خصوصی افراد حفظ می‌شود.^۲ از نظر مبنایی، این استدلال به سبب اینکه بین شناسایی فرد و حریم خصوصی تفاوت قائل می‌شود، درست به نظر می‌رسد. توضیح اینکه بخشی از اطلاعات شخص دارای دو رکن موضوع (شخص موردنظر) و محمول (اطلاعات مربوط به آن شخص) است. برای مثال، وقتی گفته می‌شود دکتر مصدق لایحه قانونی استقلال قانون وکلای دادگستری را تصویب کرد، در این جمله دکتر مصدق، موضوع، و تصویب لایحه قانونی استقلال قانون وکلای دادگستری، محمول است.

1. Lakhani, Avnita, "Ownership Transparency Requirements", 2016, p. 161.

2. Knobel, Andres, "Privacy Washing & Beneficial Ownership Transparency-Dismantling the Weaponisation of Privacy Against beneficial Ownership Transparency", Available at SSRN 4783010, 2024, pp. 9-11.

وقتی موضوع یک جمله، معلوم و محمول آن مجهول باشد، با حریم خصوصی مواجهیم و برعکس، در صورتی که محمول جمله مشخص باشد، اما موضوع برای ما مجهول باشد، ناشناس بودن مطرح می‌شود.^۱ به نظر می‌آید افشای هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها، زمینه تعرض به حریم خصوصی آنها را فراهم می‌سازد. با پیشرفت تکنولوژی، کاوش در اطلاعات خصوصی افراد به سهولت انجام‌پذیر است. امروز هویت هر فرد، بخشی مهم از حریم شخصی اوست؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت افشای عمومی هویت افراد، به منزله باز کردن درهای تجاوز به این حریم است.

۴.۲. ممنوعیت سوءاستفاده از حق

ممکن است جنبه مبنایی لزوم نقض حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها در راستای شفافیت شرکتی با توسل به قاعده فقهی لاضرر در حقوق اسلام و منع سوءاستفاده از حق در حقوق غرب توجیه شود. حق بهره‌مندی از حریم خصوصی امن و ممنوعیت تعرض به حریم خصوصی افراد، گاهی موجب می‌شود که برخی افراد در پوشش شرکت‌های تجاری، فعالیت‌های غیرقانونی انجام دهند. از آنجا که قواعد لاضرر و منع سوءاستفاده از حق، هرگونه حکم ضرری را نفی می‌کنند؛^۲ لذا ممکن است سوءاستفاده ذی‌نفعان شرکت‌ها از حریم خصوصی امن، موجب اباحه تعرض به این حریم و افشای هویت ذی‌نفعان شرکت‌ها شود. چنین استدلالی شایسته دفاع نیست، چراکه حق ذی‌نفع در مورد احترام به حریم خصوصی، با انجام عمل غیرقانونی خلط شده است. سوءاستفاده از حق، به زمانی مربوط می‌شود که عمل صورت گرفته قانونی است، اما به دلیل ضرری که به دیگران وارد می‌آورد انجام آن ممنوع است؛ این درحالی است که اعمال غیرقانونی ذی‌نفعان شرکت‌ها از نفس احترام حریم خصوصی امن منتزع نمی‌شوند و چنین رفتاری در مرحله بعدی حادث می‌شود. در واقع مبنای تمایز این است که اگر صاحب حق از حدود اختیاری که قانون به او داده است، تجاوز کند، برخلاف حق رفتار نموده، اما نمی‌توان گفت که از حق سوءاستفاده کرده است.^۳

1. Skopek, Jeffrey M., "Reasonable expectations of anonymity", *Va. L. Rev.*, No. 101, 2015, p. 718.

۲. کریمی، عباس و هادی شعبانی‌کندسری، «رابطه منطقی قاعده فقهی لاضرر و قاعده غربی سوءاستفاده از حق»، پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، ش. ۲، ۱۳۹۳، ص. ۱۴۹.

۳. کاتوزیان، ناصر، **مقدمه علم حقوق**، تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۶، ص. ۳۱۳.

۴.۳. تقدم نظم عمومی بر احترام به حریم خصوصی

از آغاز قرن بیستم، عقاید اجتماعی طرفداران زیادی پیدا کرده است و دولت‌ها در تمام سطوح زندگی اقتصادی و اجتماعی اشخاص به نام حفظ مصالح عمومی مداخله می‌کنند.^۱ سوءاستفاده از شخصیت حقوقی، درعین حال که موجب کسب نفع شخصی برای برخی افراد است، باعث ورود ضرر به جامعه خواهد بود. آیا نمی‌توان گفت که حفظ نظم عمومی بر حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها مقدم است؟ آیا نباید با ترجیح نظم عمومی بر اهمیت احترام به حریم خصوصی افراد، امکان بالقوه سوءاستفاده از پنهان بودن هویت در قبال حجاب شرکتی را خنثی کرد؟ چنین تفکری در تبصره ماده ۵۰۸ لایحه جدید قانون تجارت (مصوب فروردین ۱۴۰۳) نمودار شده است که به موجب آن، معیار اطلاعات غیرقابل انتشار مربوط به اشخاص حقوقی، نظم عمومی است.

به نظر می‌رسد چنین استدلالی نمی‌تواند دفاع قابل باشد. همان‌گونه که برخی قضات آمریکایی اعلام نموده‌اند، این واقعیت که بعضی افراد ممکن است از عدم افشای هویت برای مقاصد غیرقانونی استفاده کنند، نمی‌تواند رفتار دولت در نقض حقوق مالکان ذی‌نفع را توجیه کند.^۲

۴.۴. امکان جمع نظم عمومی و احترام به حریم خصوصی

به نظر می‌رسد بر طبق قاعده جمع (الْجَمْعُ مَهْمَا امْكِنَ اُولَى مِنْ الطَّرْحِ) می‌توان تعارض ظاهری نظم عمومی با لزوم حفظ احترام به حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها را رفع کرد، بدون اینکه این حل تعارض به نقض حریم خصوصی افراد منتهی شود. جمع این دو، از طریق جایگزین شدن رازداری به جای محرمانگی یا افشای عمومی اطلاعات مقدور خواهد بود. رازداری به مفهوم درجه‌بندی اطلاعات مربوط به حریم خصوصی است؛ در واقع، اطلاعات مربوط به حریم خصوصی، نه یک امر بسیط، بلکه دارای درجات مختلفی است؛ به گونه‌ای که می‌توان بخشی از اطلاعات شخصی را نسبت به عموم افراد جامعه مخفی نگه داشت، اما برخی افراد از این اطلاعات مطلع باشند.^۳ رازداری موجب خواهد شد در عین احترام به حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها و حفظ آثار مثبت پنهان بودن هویت افراد در تجارت، بر اعمال شرکت نیز نظارت صورت گیرد.

۱. کاتوزیان، ناصر، قواعد عمومی قراردادها، ج. ۱، تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۵، ص. ۱۶۴.

2. O'Leary, "The Corporate Transparency Act shells": p. 141.

3. Skopek, Jeffrey M, *Ibid*, p. 712.

۵. رویه قضایی حقوق آمریکا در خصوص قانون شفافیت شرکتی

باینکه قانون شفافیت شرکتی در حقوق آمریکا از قوانین فدرال محسوب می‌شود، دادگاه‌های ایالت‌های مختلف در نحوه اعمال این قانون از موضع مشترک برخوردار نیستند. در برخی ایالت‌ها، دادگاه‌ها از اجرای این قانون خودداری می‌کنند. مهم‌ترین مبنای مخالفت برخی دادگاه‌ها، این است که آیا اساساً کنگره ایالات متحده آمریکا صلاحیت تصویب چنین قانونی را داشته است؟ در سال ۲۰۲۴، قاضی آنتونین اسکالیا در پرونده‌ای که در ایالت آلاباما مطرح شد، به این سؤال پاسخ منفی داد.^۱ از سال ۲۰۲۴ به موجب تصمیم دادگاه، اجرای قانون شفافیت شرکتی در ایالت تگزاس نیز به حالت تعلیق درآمد.^۲ استدلال دادگاه بر این مبنا قرار داشت که اولاً از آنجا که تشکیل شرکت براساس قوانین ایالتی است، نظارت بر آن نیز باید به موجب قوانین ایالتی باشد و نه قوانین فدرال؛ ثانیاً این قانون به ویژگی ناشناس ماندن در ورای شرکت که از سوی دولت‌های بسیاری طراحی شده است، پایان می‌دهد. اما به موجب تصمیمی که در ۱۸ فوریه سال ۲۰۲۵ اتخاذ شد،^۳ شرکت‌ها به اجرای قانون شفافیت شرکتی ملزم شده‌اند. باین حال، فرصت ارائه گزارش مربوط به اطلاعات ذی‌نفعان از ۱۹ فوریه ۲۰۲۵ به مدت ۳۰ روز تمدید شده است.^۴

نتیجه‌گیری

شخصیت حقوقی شرکت تجاری این امکان را فراهم می‌کند تا افراد در پوشش شرکت، فعالیت‌های تجاری انجام دهند و از این طریق هویت صاحبان شرکت‌ها برای عموم مردم ناشناس بماند. از نظر عملی، پنهان بودن هویت صاحبان شرکت‌ها موجب کارایی اقتصادی خواهد بود؛ چراکه سبب می‌شود به جای تمایلات شخصی، صرفاً کیفیت کالا و خدمات ملاک تجارت باشد. شفافیت شرکتی به مفهوم لزوم افشای هویت ذی‌نفعان شرکت‌هاست و پرسش اصلی این است که آیا ضرورت دارد هویت افرادی که در ورای شخصیت حقوقی شرکت و به‌عنوان گردانندگان آن، از فعالیت‌های شرکت کسب سود می‌کنند، معلوم باشد؟

1. Case No. 5:22-cv-1448-LCB.

2. Texas Top Cop Shop, Inc. et al. v. Garland et al., No. 4:24-cv-478-ALM (E.D. Tex.; 12/24).

3. Smith, et al. v. U.S. Department of the Treasury, et al., 6:24-cv-00336 (E.D. Tex.).

4. <https://chambers.com/articles/corporate-transparency-act-its-back>.

با کشف ابعاد منفی سوءاستفاده افراد حقیقی از شخصیت حقوقی شرکت‌های پوسته و ناشناس و انجام فعالیت‌های غیرقانونی از قبیل پول‌شویی و فرار مالیاتی، دولت‌ها خود را ملزم به کنترل جنبه منفی شخصیت حقوقی شرکت و ارائه راهکاری جهت منع افراد نسبت به سوءاستفاده از شرکت‌های تجاری برای انجام اعمال غیرقانونی دانسته‌اند.

با مطالعه در حقوق کشورهای ایران و آمریکا، چنین استنباط می‌شود که در چند سال اخیر قانون‌گذاران هر دو کشور به موضوع سوءاستفاده از شخصیت حقوقی شرکت‌ها توجهی جدی داشته‌اند. در همین راستا در سال ۲۰۲۱، قانونی فدرال تحت عنوان قانون شفافیت شرکتی (CTL) در کشور آمریکا تصویب و از سال ۲۰۲۴ لازم‌الاجرا شد که شرکت‌های تجاری را ملزم کرد مشخصات ذی‌نفعان شرکت را به مقامات دولتی ارائه کنند. در حقوق ایران نیز در لایحه جدید قانون تجارت (مصوب ۱۴۰۳/۱/۲۸) به موضوع شفافیت شرکتی و لزوم معین بودن صاحبان شرکت‌ها پرداخته شده است.

در حقوق آمریکا اطلاعات مربوط به ذی‌نفعان شرکت‌ها صرفاً در اختیار مقامات دولتی قرار دارد، ولی عموم مردم به این اطلاعات دسترسی ندارند. اما در حقوق ایران و در لایحه جدید قانون تجارت، اطلاعات مربوط به شرکت‌های تجاری (ازجمله اطلاعات مربوط به پدیدآورندگان شرکت) غیرمحرمانه اعلام شده است؛ به گونه‌ای که عموم مردم می‌توانند به این اطلاعات دسترسی داشته باشند. در واقع، برخلاف رویکرد قانون‌گذار ایران که نسبت به نقض حریم خصوصی صاحبان شرکت‌ها بی‌توجه است، در حقوق آمریکا با جایگزین کردن رازداری به جای محرمانگی، از تجاوز به حریم خصوصی ذی‌نفعان شرکت‌ها جلوگیری شده است. ازسوی دیگر، برخلاف حقوق ایران که توجه قانون‌گذار صرفاً به ارکان مدیریتی و مؤسسان شرکت‌ها معطوف شده است، در حقوق آمریکا مفهوم ذی‌نفعی در مبحث شفافیت شرکتی بسیار گسترده بوده، شامل هر فرد حقیقی می‌شود که به گونه‌ای کنترل قابل توجهی بر شرکت داشته یا از آن کسب سود می‌کند.

براین اساس، به نظر می‌رسد اصلاح مقررات مربوط به شفافیت شرکتی در حقوق ایران، هم از جهت احترام به حریم خصوصی صاحبان شرکت‌ها و هم از نظر گسترش مفهوم ذی‌نفعی، برای تمامی افراد حقیقی موجود در ورای شخصیت حقوقی شرکت بسیار ضروری می‌نماید.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

کتاب

۱. اسکینی، ربیعا، **حقوق تجارت، شرکت‌های تجاری**، تهران: انتشارات سمت، ۱۴۰۲.
۲. پاسبان، محمدرضا، **حقوق تجارت، اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری**، تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۴۰۲.
۳. صفایی، سید حسین و سید مرتضی قاسم‌زاده، **حقوق مدنی اشخاص و محجورین**، تهران: انتشارات سمت، ۱۴۰۳.
۴. کاویانی، کوروش، **حقوق شرکت‌های تجاری**، تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۴۰۱.

مقاله

۵. سلطانی، محمد و نسیم گهرسودفرد، «سرمایه‌گذاری خطرپذیر و سهام ممتاز»، *فصلنامه بورس/وراق بهادار*، ش. ۳۷، ۱۳۹۶، سال دهم، صص. ۱۲۵-۱۴۹.
۶. طباطبایی حصار، نسرين و سروش صفی‌زاده، «شرکت‌های کاغذی و راهکارهای مقابله با آنها در پرتو آسیب‌شناسی نظام ثبت شرکت‌ها»، *مجله حقوقی دادگستری*، د ۸۷، ش. ۱۲۳، پاییز ۱۴۰۲، صص. ۲۴۵-۲۶۶. 10.22106/jz.2023.1975510.5087
۷. لاریجانی، نرگس، آرمین گلی و امیر پرویزگلی، «بررسی رابطه بین قوم‌گرایی و تفکر جهانی مصرف‌کنندگان با تمایل به خرید محصولات خارجی از طریق تعدیل گرایي قضاوت درباره محصولات داخلی»، *دومین کنفرانس مدیریت و اقتصاد در قرن ۲۱*، ۱۳۹۵.
۸. مظهری محمد و سمیه مرندي، «بررسی آثار حقوقی مترتب بر تمایز صلاحیت در حقوق عمومی و اهلیت در حقوق خصوصی»، *نشریه علمی دانش حقوق مدنی*، د. ۷، ش. ۱، فروردین ۱۳۹۷، صص. ۶۷-۷۶.

References:

Books

1. Jancsics, D., **Shell companies and government corruption**. In Global encyclopedia of public administration, public policy, and governance, Springer, Cham., 2018.
2. Kaviani, Kourosh, **Law of Commercial Companies**, Tehran: Mizan Legal Foundation, 2022. (in Persian)
3. Michel, Casey, and Kleptocracy Initiative, The United States of Anonymity, Hudson Institute, 2017.
4. Pasban, Mohammad Reza, **Commercial Law, Legal Entities and Commercial Companies**, Tehran: Ganj Danesh, 2023. (in Persian)
5. Safaei, Seyyed Hossein and Seyyed Morteza, Ghasemzadeh **Civil Rights of Individuals and Disabled Persons**. Tehran: Samt, 2024. (in Persian)
6. Skinni, Rabia, **Commercial Law, Commercial Companies**, Tehran: Samt, 2023. (in Persian)

Articles

7. Bhimavarapu, Venkata Mrudula, and Shailesh Rastogi. "Effects of Corporate Transparency: Literature Review and Research Agenda." *Empirical Economics Letters*, vol: 20, (2021), pp. 283-323.
8. Calo, Ryan. "Privacy and markets: a love story." *Notre Dame L. Rev.* vol: 91, 2015, pp. 649-690. Available at: <https://ndlawreview.org/wp-content/uploads/2025/07/Privacy-and-Markets-A-Love-Story.pdf>
9. Hamilton, Vivian E. "Reform, retrench, repeat: The campaign against critical race theory, through the lens of critical race theory." *Wm. & Mary J. Race Gender & Soc. Just.*, Vol: 28 2021, pp. 61-102. Available at: <http://ssrn.com/abstract=4061132>
10. Haward, S., "Procedure at the Intersection of Law and Equity: Veil Piercing and the Seventh Amendment", *Notre Dame L. Rev.*, Vol.98, 2023, p.1799-1822. Available at: https://ndlawreview.org/wp-content/uploads/2023/06/NDL413_Haward_cropped.pdf
11. Knobel, Andres. "Privacy Washing & Beneficial Ownership Transparency- Dismantling the Weaponisation of Privacy Against beneficial Ownership Transparency. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4783010
12. Larijani Narges, Goli Armin, Parviz Goli Amir, "Investigating the relationship between ethnocentrism and global thinking of consumers with the tendency to

- buy foreign products through moderationism in judgments about domestic products”, *The Second Conference on Management and Economics in the 21st Century*, Tehran, 2016. (in Persian). Available at: <https://elmnet.ir/doc/20759538-17101>
13. Lakhani, Avnita. "Imposing Company Ownership Transparency Requirements: Opportunities for Effective Governance of Equity Capital Markets or Constraints on Corporate Performance." *Chi.-Kent J. Int'l & Comp. L.* vol: 16, 2016, pp. 122-163. Available at: <https://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1133&context=ckjicl>
14. Moon, W. J., "Anonymous Companies”, *Duke LJ*, Vol.71, No.7, 2022, pp. 1425-1489. Available at: <https://scholarship.law.duke.edu/dlj/vol71/iss7/1/>
15. Mazhari, Mohammad, and Somayeh Marandi. "The Legal Effects of the Distinction between Competence in Public Law and Capacity in Private Law." *Scientific Journal of Civil Law Knowledge*, Vol. 7, No. 1, 2018, pp. 67-76. Available at: <https://ensani.ir/file/download/article/1577781450-clk-volume-7-issue-1-pages-67-75-1-.pdf>
16. O'Leary, Brendan. "The Corporate Transparency Act: A Step Toward Broken Shells." *J. Legis.* Vol.:47, 2021, pp. 133-155. Available at: <https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1726&context=jleg>
17. Pacini, Carl, and Nate Wadlinger. "How shell entities and lack of ownership transparency facilitate tax evasion and modern policy responses to these problems." *Marq. L. Rev.* Vol: 102, 2018, pp. 111.-166. Available at: <https://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5380&context=mulr>
18. Rengel, Alexandra. "Privacy as an international human right and the right to obscurity in cyberspace." *Groningen Journal of International Law* 2.2 (2014): 33-54. Available at: <https://ugp.rug.nl/GROJIL/article/view/31121>
19. Renaud, K., & Gálvez-Cruz, D., "Privacy: Aspects, definitions and a multi-faceted privacy preservation approach”, In *2010 Information Security for South Africa*, 2010, pp. 1-8. IEEE. DOI:10.1109/ISSA.2010.5588297
20. Soltani Mohammad and Nasim, Gohar Soodfar "Venture Capital and Preferred Stocks”, *Quarterly Journal of the Iranian Stock Exchange*, Vol. 37, 2017, pp. 125-149. (in Persian) Available at: <https://www.ensani.ir/file/download/article/1540206853-9455-192.pdf>
21. Skopek, Jeffrey M. "Reasonable expectations of anonymity." *Va. L. Rev.*, vol:101, 2015, pp. 691-762. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2523393

22. Tabatabaei Hesari, Nasrin, Soroush, Safizadeh "Anonymous Shell Companies and Strategies to deal with them in the light of the Pathology of the Companies Registry System", *The Judiciary Law Journal*, Vol. 87, No. 123. 2023, pp. 245-266. (in Persian) 10.22106/jlj.2023.1975510.5087
23. Tiwari, Milind, Adrian Gepp, and Kuldeep Kumar, "Using Data Analytics to Distinguish Legitimate and Illegitimate Shell Companies," *Journal of Economic Criminology*, Vol. 7, 2025, p. 100123. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949791424000757>
24. Williams, M. A. "Privacy Management, The Law and Global Business Strategies: A Case for Privacy Driven Design", In *AAAI Spring Symposium: Social Semantic Web: Where Web 2.0 Meets Web 3.0*, 2009. DOI:10.1109/CSE.2009.478
25. Weisbord, Reid K. "A catharsis for US trust law: American reflections on the Panama papers." *Colum. L. Rev. Online*, vol: 116, 2016, pp. 93-107. Available at: <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm?abstractid=2856042>
26. Zaidi, Syed Haider Ali, et al. "Panama Papers and the dilemma of global financial transparency." *International Journal of Modern Research in Management* 1.2, 2017, pp.18-35.

Thesis and dissertation

27. Sorger, Andreas-Johann, **Breaking the trust: the case for regulating anonymous shell companies**, PhD dissertation, University of St Andrews, 2020.

Cases

28. Smith, et al. v. U.S. Department of the Treasury, et al., 6:24-cv-00336 (E.D. Tex.)
29. Texas Top Cop Shop, Inc. et al. v. Garland et al., No. 4:24-cv-478-ALM (E.D. Tex.; 12/24).

Reports

30. Michel, Casey, and Kleptocracy Initiative. The United States of Anonymity. Hudson Institute, 2017. Available at: <https://s3.amazonaws.com/media.hudson.org/files/publications/United States of Anonymity.pdf>
31. Congress, U. S., "Senate hearings", *Committee on Finance, Tariff Act of*, No. 5, 1929 :<https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CRECB-1929-pt5-v70/pdf/GPO-CRECB-1929-pt5-v70-4-1.pdf>

Online Sources, Instruments, and Documents

32. CorporateTransparencyLaw: https://www.fincen.gov/system/files/shared/Corporate_Transparency_Act.pdf. (last visited 28/07/2026)

33. <https://www.icij.org/investigations/offshore/geoffrey-taylor/> (last visited 28/07/2026).
34. Securities Exchange Act of 1934:
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/COMPS-1885/pdf/COMPS-1885.pdf>.
(last visited 28/07/2026)
35. <https://chambers.com/articles/corporate-transparency-act-its-back>. (last visited 28/07/2026).

Transparency of Effective Ownership of Commercial Companies in Iranian and American law

Firooz Sokouti*

Seyed Mohammad Asadinezhad**

Akbar Imanpor***

Received: 2025.11.02 Revised: 2026.02.06 Accepted: 2026.06.09

Abstract

Corporate transparency refers to the need to identify the identity of the beneficiaries of commercial companies. The question is, despite the fact that a commercial company has a legal personality, is there a need to identify the company's beneficiaries? Economists believe that secure privacy will lead to economic efficiency, but such a function can lead to abuse of the legal personality of the company. In American law, the Corporate Transparency Act requires commercial companies to provide the government with the details of the company's beneficiaries, but this information is not made available to the public. In this system, secrecy has replaced confidentiality, respecting the privacy of individuals. The Iranian legislator has declared information related to commercial companies as non-confidential in the new Commercial Law bill, disregarding the privacy of the company's beneficiaries. On the other hand, in Iranian law, the legislator's main attention in the issue of corporate transparency has been on the management bodies and founders of the company, and not the real beneficiaries. This article, using a descriptive and analytical method, concludes that corporate transparency prevents the activities of shell companies and prevents individuals from using the legal personality of the company to carry out illegal activities.

Keywords:

Privacy, corporate transparency, shell company, anonymous company, Effective ownership

* Ph.D. Student, Faculty of Law, University of Guilan, Rasht, Iran Corresponding Author's email: firoozsokouti@gmail.com.

** Associate Professor, University of Guilan, Rasht, Iran.

*** Assistant Professor, University of Guilan, Rasht, Iran.